

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

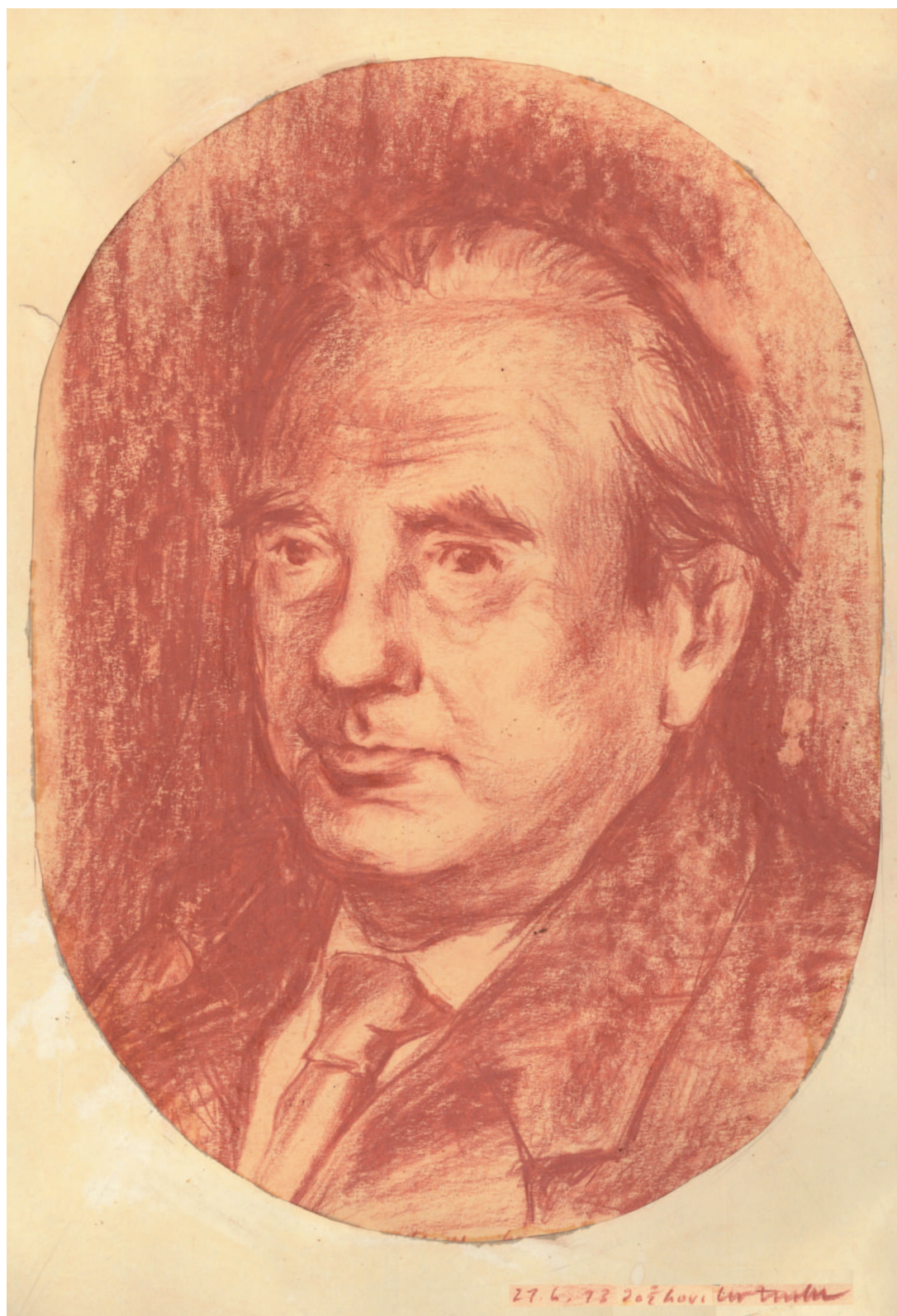
Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az öskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prاسleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ľudmile Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80, Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeneolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Sereďi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sereď. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

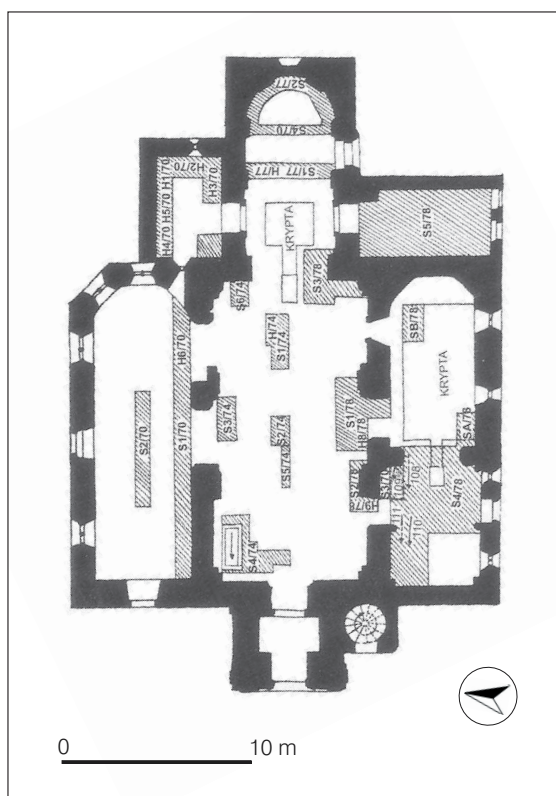
222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA SV. KRÍŽA V BRATISLAVE – DEVÍNE

KATARÍNA HARMADYOVÁ

Keywords: *Devín – Church of the Holy Cross – crypt – eighteenth century*

Abstract: *Excavation of the crypt in the Church of the Holy Cross in Bratislava – Devín. The excavation of the crypt under the presbytery of the Church of the Holy Cross in Bratislava – Devín took place in January 2002. Staff from the Department of Anthropology of the Faculty of Natural Sciences of Comenius University in Bratislava and from the Bratislava City Museum were summoned to the exhumation of human remains deposited here secondarily. The skeletons and coffins were in a desolate condition: the coffins were piled on top of each other, the skeletal remains were mixed up together as well as with the bed of sand and the wooden parts of the caskets. In total, the remains of at least 19 people were found in the crypt, seven of which belonged to adult women, six to adult men, four to adults of undetermined gender; two non-adult individuals were also deposited here. The most common objects buried in the crypt were parts of clothing and items of a religious nature: rosaries with wooden and metal crosses, crucifixes, medallions, cloth scapularies; a Bible/ prayer book was a unique finding. The individuals in question must have been wealthy citizens, since they were buried inside the parish church. The excavations did not reveal any findings older than from the eighteenth century, and any further archive excavations might provide information on the identity of the individuals buried in the parish church and thus shed light on social relations in eighteenth-century Devín.*

Obr. 1 Kostol Sv. Kríža v Bratislave-Devíne
(Kresba: J. Hlavicová, D. Divileková).

Abb. 1 Kirche des Hl. Kreuzes in Bratislava-Devín
(Zeichnung: J. Hlavicová, D. Divileková)

Výskum krypty pod prebytériom Kostola Sv. Kríža v Bratislave-Devíne (obr. 1) s cieľom zistiť jej údajne zamurovanú časť, príp. staršiu stavebnú fázu kostola inicioval Ing. František Sedlák, ktorý na túto činnosť získal povolenie Arcibiskupského úradu.¹

História Kostola sv. Kríža² siaha až do románskeho obdobia. Je to trojloďová stavba orientovaná východ – západ. Pôvodne to bola jednolodňová stavba s pravouhlým presbytériom, v 15. storočí prestavaná na trojloďový kostol.³ Krypta sa nachádza pod presbytériom kostola a vstup do nej vedie z hlavnej lode pred víťazným oblúkom. Os krypty je v smere V – Z. Okrem tejto krypty sa pod Kostolom Sv. Kríža nachádza ešte ďalšia krypta pod južnou loďou. V nej sa v čase výskumu nachádzal zemný násyp s voľne uloženými ľudskými kostrovými pozostatkami.⁴ Nakoľko sa v krypte pod presbytériom nachádzali sekundárne uložené ľudské pozostatky, bolo potrebné pristúpiť k ich preskúmaniu. K exhumácii boli v januári 2002 prizvaní aj pracovníci Katedry antropológie PF UK v Bratislave a Múzea mesta Bratislavy.⁵ Pôvodný zámer iniciátora výskumu vyniesť všetky kostrové pozostatky aj s rakvami, uložiť ich do dvoch papierových truhliel a preniesť do južnej krypty, sa ukázal ako nereálny.

Ľudské ostatky a zvyšky drevených rakiev sa nachádzali v zadnej časti krypty pod presbytériom. Kostry a rakvy boli v dezolátnom stave, a preto museli byť preskúmané priamo na mieste.

1 Iniciatíva bola založená na hypotéze o pôvode Kostola Sv. Kríža, a na ústnom svedectve obyvateľa Devína Pavla Lörinca, ktorý údajne videl v krypte kostru „Metoda“. Kryptu mal dať bývalý farár prof. Vincent Belan (†1983) v roku 1982 narýchlo zamurovať (podľa tzv. Záznamu pre pamäť, 1, Archív MMB).

2 Do roku 1788 Kostol Nanebovzatej Panny Márie (Keller 1981, 434).

3 K stavebno-historickému vývoju kostola napr. *Jobanidesová 1974, Keller 1981, naposledy Keller/Plachá/Divileková 2007.*

4 V násype bol zapichnutý železný kríž, pravdepodobne z 19. stor. V južnej krypte sa v roku 2002 výskum nerobil (poz. KH).

5 Z Katedry antropológie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského Doc. RNDr. Radoslav Beňuš, PhD. a z Múzea mesta Bratislavy autorka príspevku. Detailná analýza kostrových pozostatkov bola publikovaná *Beňuš/Thurzo 2004.*

Obr. 2 Medailón s vyobrazením Sv. Jakuba a Sv. Andreja (Kresba: D. Divileková).
 Abb. 2 Medaillon mit der Abbildung von Hl. Jakob und Hl. Andreas (Zeichnung: D. Divileková)

Podľa dokumentácie, ktorú má MMB k dispozícii, mali byť tieto ostatky údajne prenesené na miesto nálezu v roku 1982 na pokyn prof. V. Belana z krypty pod južnou loďou.⁶ Na sekundárne uloženie poukazovala aj nálezová situácia. Rakvy boli uložené na sebe, kostrové pozostatky premiešané navzájom i s podstielkou z pilín a drevenými časťami truhiel. Na prvý pohľad bolo možné odlíšiť 6 samostatných rakiev s kostrami, avšak vzhľadom na nálezové okolnosti nebolo možné vylúčiť uloženie pozostatkov viacerých jedincov v jednej rakve a tiež zvyšky jedného jedinca vo viacerých truhlách, čo napokon potvrdila aj antropologická analýza (*Beňuš/Thurzo, 2004*). Neprehľadnosť situácie zvyšovala výstielka, na ktorej boli kostry uložené. Kostrové pozostatky boli očíslované 1 – 7 („hroby“). Dve miesta v krypte – naľavo od vchodu do krypty a vpravo vzadu – predstavovali už len hromadu ľudských kostí a drevených dosiek z rakiev, ale aj recentných dosiek, preto boli pracovne označené ako Skládka 1 a 2. Zvyšky truhiel, ktoré boli zdobené alebo konštrukčne zaujímavé, boli uložené v južnej krypte kostola. Časť z nich bola uložená v Múzeu mesta Bratislavy. Kostrové pozostatky z krypty pod presbytériom sa nachádzajú na Katedre antropológie PF UK v Bratislave. Tie, ktoré boli mimoriadne zničené a nepoužiteľné na antropologickú analýzu boli uložené v južnej krypte Kostola sv. Kríža v Devíne.

Opis nálezovej situácie

Skládka 1

Nachádzala sa vľavo od vchodu do krypty. Našli sa tu zvyšky dospelého jedinca ženského pohlavia vo veku okolo 30 rokov (*Beňuš/Thurzo 2004, 4*). Žena bola vysoká okolo 154 cm. Okrem nej boli v truhle prítomné kosti minimálne dvoch nedospelých jedincov. Mladší mal asi okolo 5 rokov a zachoval sa skoro kompletný skelet okrem lebky a zo staršieho jedinca (okolo 7 rokov) sa našli len solitérne kosti. Okrem kostí sa tu našlo aj množstvo mumifikovaných tkanív, úlomok kosti zvierat'a, ruženec a medailón. Medzi množstvom fragmentov látok z odevov a obuvi sa tu našiel pár dámskych jednorstových (bavlnených?) rukavíc dlhých 210 mm a širokých 60 mm. Okolie prstov bolo trojuholníkovite ukončené a lemované hodvábnom, druhý koniec rukavičiek bol ozdobený prišitou nazberanou hodvábnou stužkou. Z obuvi sa zachovali kožené podrážky najmenej z 2 párov topánok. Prvý pár pochádzal z detských topánok, podrážky so zašpicatou prednou časťou boli dlhé 150 mm a široké 53 mm. Ďalší pár kožených podrážok pochádzal tiež z detských topánok so špicatou prednou časťou. Boli dlhé 140 mm a široké len 36 mm. Našli sa tu aj časti podrážky z väčšej topánky širokej 75 mm, ktorej kožené súčasti boli spojené hodvábnou stuhou. Na truhlách boli kruhové bronzové plechové kovania s rozetovým alebo kvetinovým motívom (59 ks). Ich priemer sa pohyboval od 13 do 20 mm, hrúbka 0,5 mm.

⁶ Záznam pre pamäť, 1 (Archív MMB).

Opis predmetov

1) Medailón (i. č. 8895) (obr. 2) liaty, bronzový, kruhového tvaru so závesným uškom, cez ktoré je prevlečené otvorené očko. Na averze je postava Sv. Jakuba ako pútnika so svätožiarou okolo hlavy, s klobúkom na hlave a plášťom na pleciah. V ľavej ruke drží palicu, na pravej strane má zavesenú čturohú kapsu. Po heraldicky ľavej strane je po obvode medailónu nápis: S. IACOBUS, po heraldicky pravej strane nečitateľný nápis. Na reverze je postava svätca (Sv. Andrej) zobrazená z profilu, s krížom a so svätožiarou okolo hlavy. Po obvode nápis: ANDREAS. Rozmery medailónu: priemer 26 mm, hrúbka 2 mm, priemer očka 8 mm.

2) Ruženec, 54 drevených zrníek na šnúrke s látkovým (hodvábnym) uzlíkom. Päť rozdeľujúcich zrníek má profilované okraje, ostatné zrnká sú drobné guľovité, oddelené pod 10 kusoch. Všetky zrnká sú zdobené koncentrickými kruhmi. Rozmery: priemer oddeľujúceho zrnka: 8 mm, priemer malého zrnka: 5 mm.

Hrob 1

Nachádzal sa pri vstupe do krypty, po pravej strane. Kostra ležala v poškodenej truhle v natiahnutej polohe na chrbte. Z truhly sa zachovalo dno a pravá bočná stena. V okolí hlavy pochovaného jedinca sa koncentrovala výstelka. Pri hlave a na dolných končatinách sa nachádzali aj dve drevené cibulovité nožičky z inej truhly. Pozostatky patrili mužovi vo veku okolo 18 rokov (*Beňuš/Thurzo 2004, 2*). Pochovaný mal nápadne krivý nos a na hrudných stavcoch sa zistilo možné počiatkové štádium TBC. Kostí horných končatín niesli znaky namáhavej práce. Na dolných končatinách sa zachovali zvyšky mumifikovanej kože. Telesná výška jedinca bola 166 – 171 cm. Okrem spomínaného skeletu boli v truhle prítomné kosti minimálne dvoch ďalších jedincov, bližšie neurčiteľných. Našlo sa tu 54 rozetových bronzových kovaní z truhly, hlavičku mali bronzovú a nit železnú. Medzi pilinami sa našli pozostatky ruženca, z ktorého sa zachovala pletená šnúrka, 20 kostených zrníek a 5 bronzových zrníek.

Opis predmetov

1) Ruženec, pletená látková šnúrka, 20 kostených zrníek zelenej farby a 5 bronzových zrníek. Rozmery: priemer zrnka: 7 mm.

Hrob 2

Nachádzal sa v ľavej zadnej časti krypty. Objekt bol značne poškodený, premiešaný zvyškami viacerých truhliet, výstelky a kostier. Z pôvodnej truhly sa zachovala iba doska z dna a kostrové pozostatky boli prekryté hrubou vrstvou pilín. Nachádzali sa tu pozostatky minimálne dvoch jedincov (*Beňuš/Thurzo, 2004, 2*). Jedným z nich bola žena vo veku adultus I (20 – 30 rokov), ktorej kostra bola výrazne poškodená bruštom. Na temennej kosti sa našli zvyšky stuhu, pravdepodobne ňou bola podviazaná brada pochovanej. Na kostiach boli zvyšky mumifikovanej kože. Telesná výška ženy bola 157 – 163 cm. Druhá gracilnejšia kostra patrila tiež žene, vo veku adultus II (30 – 40 rokov). Z lebky sa zachoval len fragment sánky, zvyšný skelet bol poškodený bruštom. Žena bola vysoká 160 cm. V blízkosti truhly sa našli ešte fragmenty ďalších kostier.

Medzi pilinami sa našiel ruženec s dreveným krížikom (i. č. 8903), značne poškodený medailón (i. č. 8904) a škapuliar (i. č. 8901). Nebolo možné určiť, ktorej žene jednotlivé predmety patrili. Z odevov sa zachovali fragmenty závoja, koženej čiapky, vlnených pančúch, mašličky a stužky. Našiel sa aj jeden pár kožených topánok s drevenými vysokými podpätkami (dĺžka topánky minimálne 200 mm, podpätok vysoký 45 mm). V prípade fragmentu koženého opaska (?) s bronzovou obdĺžnikovou prackou (45 x 30 mm) nemožno vylúčiť, že ide o zvyšky obuvi. Pri zvyškoch dreva z truhliet sa našlo 16 bronzových rozetových kovaní, ktoré boli umiestnené na hlavičkách železných klincov.

Opis predmetov

1) Medailón (i. č. 8904), bronzový, plechový, pôvodne kruhový, značne skorodovaný a poškodený, cca ¼ chýba. Nápis je nečitateľný. Rozmery: 32 x 30 mm, hrúbka: 1 mm.

2) Škapuliar (i. č. 8901), látkový škapuliar, značne poškodený, po obvode obšitý lemom, materiál hodváb. Na látke je namaľovaný motív Panny Márie s korunou a Ježiškom na rukách. Pod obrazom je nečitateľný nápis. Rozmery: v: 80 mm, š: 55 mm.

3) Ruženec (i. č. 8903), drevený, 32 zrníek a drevený krížik. Zrnká sú guľaté, 4 veľké oddeľujú menšie po desať kusov. Malých zrníek sa našlo 28 ks. Drevený krížik má v sebe vložený menší drevený krížik. Vrch zvislého ramena je ukončený dreveným hranatým uškom, cez ktoré je prevlečená šnúrka, ostatné ramená sú ukončené rovno. Výzdoba prednej a zadnej strany kríža je identická – na konci najdlhšieho ramena sú štyri krúžky, na koncoch troch krátkych ramien je jeden krúžok. Tie mohli byť pôvodne vykladané. Rozmery krížika: v: 70 mm, š: 32 mm, hr: 6 mm, priemer veľkého zrnka: 10 mm, priemer malého zrnka: 7 mm.

Hrob 3

Ako hrob 3 bola označená truhla položená na inej truhle (hrob 4). Z hornej truhly sa zachovala doska z dna, krátka čelná a dlhá pravá stena. Kostrové pozostatky boli zasypané hrubou vrstvou pilín a spráchnivených kúskov dreva. Spomedzi nich boli miestami viditeľné do zelena zoxidované kovové súčasti odevu, ako fragmenty nití a vyšívány čepiec. Našla sa tu kostra mladej ženy vo veku okolo 20 rokov, mimoriadne gracilnej. Kostra bola uložená hlavou k vstupu do krypty. Lebka bola dobre zachovaná, na vrchu a pravej strane ešte pokrytá kožou, okolie nosa bolo poškodené brušitom (*Beňuš/Thurzo 2004*, 3). Sánka bola vpredu pokrytá kožou, zuby boli prítomné všetky, osmičky neboli založené. V strednej časti hrudnej chrbtice boli telá stavcov výrazne vpravo znížené, čo sa pravdepodobne prejavilo u ženy ako výrazná skolióza. Na kostiach horných končatín sa zachovali ešte zvyšky mumifikovanej kože. Záprstné kostičky a články prstov boli extrémne krátke, žena bola zrejme postihnutá aj brachydaktíliou. Pochovaná bola vysoká 146-155 cm. V truhle sa našli aj zvyšky minimálne dvoch ďalších jedincov – staršieho muža vysokého 165 cm a gracilnejšieho jedinca vysokého 160 cm. Okrem ľudských kostí sa tu našlo množstvo exúvií, hnedých krátkych vlasov, klince a fragment menšej koženej podrážky (asi zo ženskej obuvi).

Opis predmetov

- 1) Čepiec, hodvábný (?), na prednej strane s vyšívaným veľkým krížom (paličkovaným ?) z kovovej nite (zelená patina).
- 2) Mašličky, najmenej 43 ks so širokej skladanej stuhy, v strede zošitéj. Mašličky boli široké 110 mm a dlhé 110 mm, stuha bola široká 25 mm, hnedá (?) farba.

Hrob 4

Nachádzal sa vzadu v krypte pod hrobom č. 3. Z truhly sa zachovala len krátka čelná stena a dno. Medzi pilinami a kusmi dreva boli zistení dvaja jedinci, pravdepodobne žena a mužský jedinec (*Beňuš/Thurzo 2004*, 2). Žene chýbala lebka a celkovo sa kostra zachovala vo veľmi zlom stave. Výška jedinca sa odhaduje na 155 – 160 cm. Popri tejto kostre sa tu našlo ešte niekoľko robustných kostí mužského jedinca, bez možnosti hlbšej analýzy. Medzi pilinami sa našli drobné predmety, ktoré nie je možné priradiť k jednotlivým jedincom a vzhľadom k celkovej nálezovej situácii nemožno ani vylúčiť, že sa do truhly dostali sekundárne. Našli sa tu aj kožené podrážky z obuvi, pravdepodobne mužskej (dlhé 240 mm, široké 85 mm), fragmenty jemnejších hodvábnych látok, ale i hrubších vlnených a malé látkové mašličky rovnaké ako v iných hrobch.

Opis predmetov

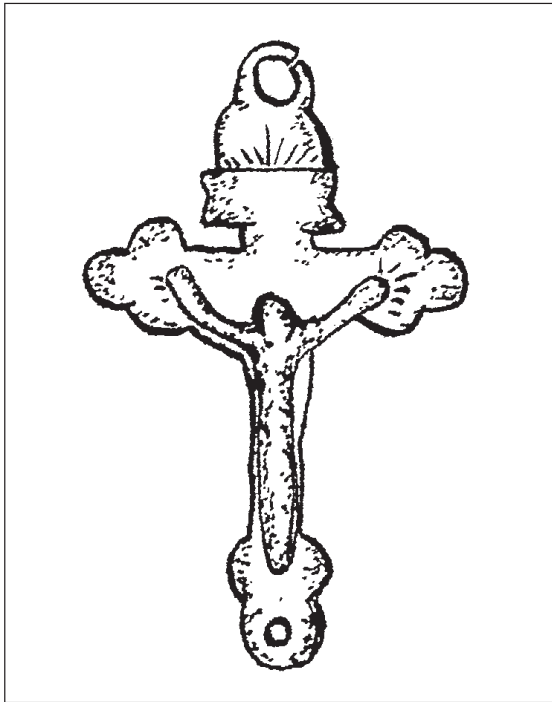
- 1) Krížik s ukrižovaným Kristom (i. č. 8894) (obr. 3) liaty, malý bronzový so závesným uškom, pod ktorým je tabuľka, pravdepodobne s nápisom INRI. Ramená kríža sú ukončené trojlístkovým uzáverom, na spodnej časti vodorovného ramena náznak kruhového otvoru na prichytenie. Korpus Krista je málo plastický a schematický. Zadná strana kríža je hladká. Rozmery: výška 36 mm, šírka 22,5 mm, hrúbka 2 mm.
- 2) Korpus ukrižovaného Krista (i. č. 8897) (obr. 4) liaty, bronzový, dutý. Telo je detailne vypracované, ruky široko rozťahnuté, hlava s trňovou korunou naklonená na pravú stranu, nohy prekrížené, na bedrách drapéria. Telo Krista má na rukách a na prekrížených nohách otvory na prichytenie. Povrch nesie stopy po nátere zlatou farbou. Rozmery: výška 77 mm, šírka trupu 13 mm, rozpätie ramien 63 mm, max. hrúbka 8 mm.
- 3) Mašľa hodvábná, veľká, z preloženej plochej stuhy, v strede zošitá nit'ou a nazberaná. Rozmery: veľkosť mašle 120 x 120 mm, š: 44 mm, farba hnedá (?).

Hrob 5

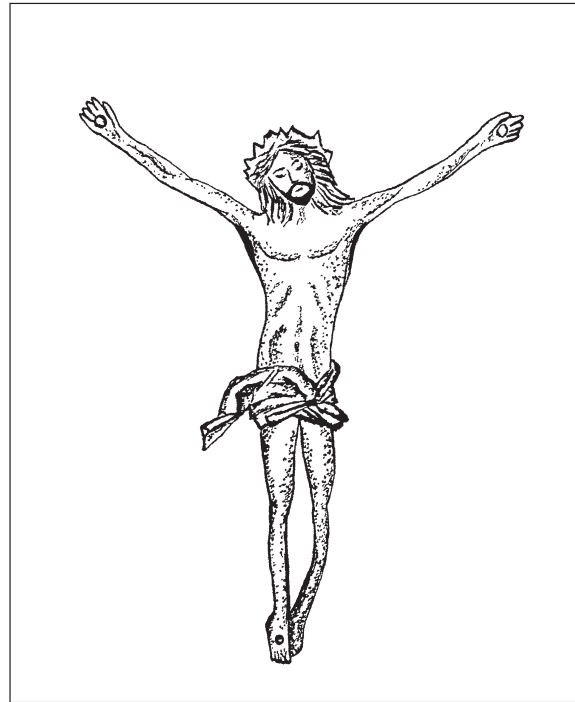
Nachádzal sa v strede zadnej časti oproti vstupu do krypty. Nálezová situácia bola značne narušená, na zničenej truhle boli nahádzané časti iných truhiel. Kostra ležala na chrbte v natiahnutej polohe, hlava smerovala k vstupu do krypty. Na dolných končatinách sa zachovali zvyšky kožených vysokých číziem a plátené pančuchy⁷. V truhle bol uložený dospelý jedinec mužského pohlavia vo veku 30 – 40 rokov (adultus II). Na dobre zachovanej lebke boli ešte zvyšky kože a tvárového ochlpenia. Skelet niesol výrazné známky osteoartrózy a dlhšie trvajúcej namáhavej svalovej práci (*Beňuš/Thurzo 2004*, 4). Na kľúčnej kosti bola vyhojená zlomenina so skrútením. Telesná výška jedinca sa pohybovala medzi 171 – 180 cm. Pri kostrových pozostatkoch spomínaného jedinca sa našli pozostatky minimálne dvoch ďalších. Gracilné kosti jedinca pravdepodobne ženského pohlavia a robustnejšie ostatky patriace jedincovi mužského pohlavia s telesnou výškou asi 160 cm. V truhle sa našla knižka (Biblia alebo modlitebná knižka) a dva ružence, čo tiež svedčí o prítomnosti viacerých pochovaných.

⁷ Do vysokých číziem sa spravidla nenosili hrubé pletené pančuchy, skôr onuce alebo plátené pančuchy (Štýbrová 2009, 144).

Obr. 3 Schematický krížik s ukrižovaným Kristom z hrobu 4
(Kresba: D. Divileková).
Abb. 3 Schematischer Kreuz mit dem gekreuzigten Christus aus Grab 4
(Zeichnung: D. Divileková)

Obr. 4 Korpus ukrižovaného Krista z hrobu 4
(Kresba: D. Divileková).
Abb. 4 Korpus des gekreuzigten Christus aus Grab 4
(Zeichnung: D. Divileková)

Opis predmetov

- 1) Čižmy vysoké, z pevnej hovädzej kože, zošívané svetlou niťou. Podpätky boli vrstvené z kožených plátok, podrážka bola kožená, zašpicatená. Sára na holení bola vyhnutá von a starostlivo obšitá jemným stehom. Rozmery: v. sáry: 350 mm, dl. podrážky: 270 mm, š. podrážky: 100 mm.
- 2) Biblia/Modlitebná knižka obdĺžnikového tvaru v koženom obale, čiastočne zachované fragmenty 2 bronzových kovaní (pántov). Rozmery: dl.: 85 mm, š.: 47 mm, hr.: 27 mm.
- 3) Ruženec drevený s kovovou retiazkou (tordovité stočená z 2 drôtikov), 50 ks drevených valcovitých zrníek, oddelených 4 veľkými guľatými bronzovými zrnkami. Na retiazke sa nachádza esovite profilovaná priečna tyčinka. Rozmery: malé zrnko: 10 x 6 mm, veľké zrnko: priemer 10 mm.
- 4) Ruženec drevený, 54 ks drevených guľovitých zrníek na nitke, z toho 3 guľovité veľké a 51 malých guľovitých, 1 priečna valcovitá tyčinka. Rozmery: priemer malého zrnka: 5 mm, priemer veľkého zrnka 7 mm.

Hrob 6

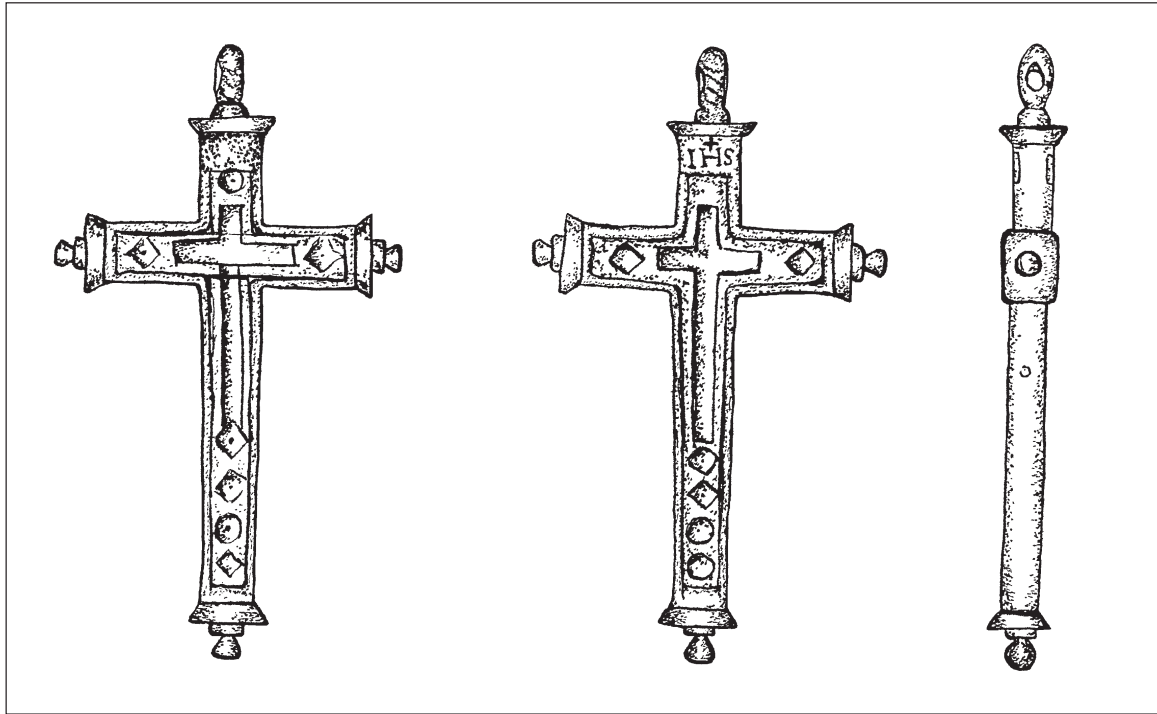
Hrob sa nachádzal nad skládkou 2 a jedinec bol určený ako muž vo veku adultus I (20 – 30 rokov). Kostra bola takmer úplne strávená.

Hrob 7

Ležal nad hrobom 6 a bola tu uložená žena vo veku adultus I (20 – 30 rokov). Kostra sa zachovala vo veľmi zlom stave. Pri hlave sa našli zvyšky pohrebného závoja hnedej (?) farby, jednoduchá látková prešívaná čiapka, podrážky koženej obuvi (dlhé 190 mm, široké 70 mm), fragmenty hrubšej vlnenej látky a ruženec.

Opis predmetov

- 1) Ruženec fragment, 54 ks drevených zrníek na nitke, z toho 6 veľkých oddeľujúcich zrníek, 1 valcovitý profilovaný článok. Rozmery: priemer malého zrnka: 4 mm, priemer veľkého zrnka: 7 mm.
- 2) Čiapka jednoduchá látková polkruhová, zošitá zo 6 trojuholníkových častí, okraj olemovaný. Z vnútornej strany podšitá hrubšou látkou, vo vnútri čiapky sa zachovali zvyšky hnedých rovných vlasov. Rozmery: priemer čiapky: 220 mm, výška čiapky: 120 mm.

Obr. 5 Bronzový krížik s drevenou výplňou (Kresba: D. Divileková).

Abb. 5 Kleiner bronzenener Kreuz mit Holzfüllung (Zeichnung: D. Divileková)

Skládka 2

Nachádzala sa vpravo vzadu v krypte. Boli tu zistené pozostatky dvoch jedincov. Prvý jedinec bol ženského pohlavia vo veku adultus I (20 – 30 rokov). Lebka bola kompletná, prítomné boli všetky zuby bez kazu, ale stesnané (*Beňuš/Thurzo 2004*, 4). Ostatné kosti skeletu boli výrazne poškodené brušitom. Telesná výška jedinca bola stanovená na 151 – 161 cm. Kostra druhého jedinca bola nekompletná a patrila dospelému mužovi. Lebka bola značne poškodená brušitom, pokrytá zvyškami mumifikovanej kože. Telesná výška jedinca bola odhadnutá v rozmedzí 171 – 180 cm. Medzi zvyškami truhiel a pilinami sa našiel bronzový krížik (i. č. 8896), látkový škapuliar (i. č. 8902), ruženec, bronzová ihlica a zvyšky topánok s podpätkami (dĺžka topánky 210 mm, šírka 70 mm). Podpätok topánky niesol zvyšky červenej farby.

Opis predmetov

1) Krížik (i. č. 8896) (obr. 5) liaty, bronzový s drevenou výplňou. Ramená sú gombíkovite ukončené, na zvislom je masívne závesné uško. Na vnútornom drevenom kríži sú obojstranne vyrezané krúžky a kosoštvorce, ktoré boli pôvodne pravdepodobne vykladané. Na priesečníku ramien je vyrazený kríž. Na averze zvislého ramena bol nápis INRI a na reverze IHS. Rozmery bronzového krížika: výška 78 mm, šírka 44 mm, hrúbka 5 mm.

2) Škapuliar (i. č. 8902) látkový, hodvábný, poškodený na viacerých miestach roztrhnutý. Okraje lemované nitkou. Na látke je namaľovaný motív Panny Márie s malým Ježiškom na rukách, ktorí sú na nebesiach, pod oblakmi ľudské postavy v plameňoch. Celý výjav je olemovaný tmavou líniou. Rozmery: v: 75 mm, š: 60 mm.

3) Ihlica bronzová, drobná, krátka s malou guľovitou hlavičkou. Rozmery: dl.: 40 mm, priemer hlavičky: 2 mm.

4) Ruženec z drevených zniek na hrubej stočenej šnúrke, 82 ks drevených guľovitých zniek, z toho 6 veľkých zniek. Rozmery: malé zrnko 6 mm, veľké zrnko 10 mm.

Zber v krypte

Keramická pokrievka (i. č. 8366) sa našla naľavo od vstupu do krypty, pri skládke 1 v minimálne sekundárnej polohe. Je to zvoncovitá pokrievka s gombíkovitým držadlom, vodorovne zrezaným. Materiál zrnitý, farba tmavošedá. Rozmery: priem.: 154 mm, v: 52 mm, priem. držadla: 25 mm.

Rozbor nálezov

V krypte sa nachádzali súčasti odevov, obuvi a drobné osobné predmety náboženského charakteru.

Súčasti odevu

Z odevov boli najpočetnejšie zachované stužky a mašličky, ktoré nahrádzali šperky (Kybalová 1997, 156). Pokrývky hlavy sa našli pri ostatkoch žien, boli to zvyšky vyšívaneho čepca (hrob 3), ale aj kožené prešívane čiapky (hrob 2 a 7). Čepiec bol pokrývkou hlavy vydatých žien, takže mladá žena vo veku 20 rokov v hrobe 3 bola pravdepodobne vydatá. Čepiec mal na prednej časti kovovou nit'ou vyšitý veľký kríž. Čepce bývali často len doplnkom a ozdobou účesu, ale časom sa menili a nosili namiesto zložitých účesov (Kybalová 1997, 128).

Z fragmentov odevov z hodvábu a vlny nebolo možné identifikovať o akú časť odevu ide.⁸ Len na skládke 1 sa našiel pár dámskych jednoduchých rukavíc v dobrom stave. Boli dlhé 210 mm, jednoprstové, trojuholníkovite ukončené a lemované hodvábnou stužkou. Rukavice siahajúce až k laktu zostali súčasťou oblečenia aj v 18. storočí (Kybalová 1997, 130).

V krypte sa početnejšie zachovali zvyšky obuvi, predovšetkým kožené podrážky a podpätky. Súčasti topánok sa našli vo všetkých hrobách okrem hrobu 1 a 6. Jedinci nájdení v krypte boli teda pochovaní obutí. Našli sa tu zvyšky topánok žien, mužov i detí. Podrážky mali zašpicatú prednú časť, podpätky boli drevené alebo kožené, pozostávajúce z viacerých vrstiev. Podpätko zo skládky 2 niesol stopy červenej farby, čo bolo charakteristické pre rokokové obdobie (Štyjbróná 2009, 142). Od 2. pol. 18. stor. bola dominantným typom obuvi črievica zaväzovaná stuhami alebo s prackou (Štyjbróná 2009, 134). Črievica, ktorej kožené časti boli spojené hodvábnou stuhou sa našla na skládke 1 a zvyšky koženej obuvi s prackou pochádzajú z hrobu 2.

Predmety náboženského charakteru

Z drobných náboženských predmetov sa našli medailóny, ružence, krížiky, škapuliare a modlitebná knižka. Pridávanie týchto predmetov do hrobov bolo typické pre obdobie rekatolizácie 17. a 18. storočia (Unger 2000, 352). Nakoľko v jednotlivých truhlách sa nachádzali pomiešané ostatky jedincov ženského i mužského pohlavia, nepodarilo sa jednoznačne zistiť väzbu jednotlivých predmetov na mužov alebo ženy. Najpočetnejšími nálezmi boli ružence a ich súčasti. Našlo sa 7 exemplárov ružencov⁹, pričom zrnká boli zhotovené z dreva, kosti a bronzu. Je zaujímavé, že na devínskom prikostolnom cintoríne sa našli zrnká ruženca z dreva, kosti a skla, ale nie z bronzu (Keller/Plachá/Divileková 2007, 158). V krypte boli najpočetnejšie (5 ks) jednoduché drevené ružence na látkovej šnúrke, s veľkosťou zrníek 4-10 mm. Kombinovanie kostených a bronzových zrníek bolo zistené v hrobe 1. Honosnejším bol drevený ruženec z hrobu 5 s bronzovými zrnkami, navlečenými na kovovej retiazke. Súčasťou dreveného ruženca z hrobu 2 bol aj jednoduchý drevený krížik. Ďalšie dva kríže (skládka 2, hrob 4) sa našli samostatne, ale je pravdepodobné, že pôvodne boli súčasťou ruženca.¹⁰ Menší, bronzový liaty so schematickým znázornením ukrižovaného Krista sa našiel v hrobe 4 (obr. 3) a väčší bronzový masívny, kombinovaný s drevom sa našiel na skládke 2 (obr. 5). Liaty korpus Krista (obr. 4) mohol byť upevnený na truhle, ale aj samostatne na drevenom kríži (Unger 2000, obr. 11).

Medailóny (sviatostky) sa našli 2 kusy – na skládke 1 a v hrobe 2. Medailón zo skládky 1 (obr. 2) bol dobre zachovaný, oválneho tvaru, liaty s motívom Sv. Jakuba na averze a Sv. Andreja na reverze. Medailón z hrobu 2 bol plechový a zle zachovaný s nečitateľným nápisom. Sviatostky boli súčasťou kresťanského pohrebného ceremonálu a tvorili spolu s amuletom a ružencom jednu zo základných častí posmrtnej výbavy pochovaných, ktorých mali i naďalej ochraňovať (Hunka 2002, 238). Oválne medailóny sa začali vyrábať od 1. štvrtiny, resp. polovice 18. storočia (Hunka 2002, 237). Nosili sa zavesené na krku alebo sa pridávali k ružencom, vkladali sa do modlitebných kníh a mohli sa aj našívvať na odev (Fialová 1993, 10).

Medzi ďalšie predmety náboženského charakteru patria dva škapuliare, ktoré sa našli v hrobe 2 a na skládke 2. Mali približne rovnaké rozmery, obdĺžnikový tvar a išlo o maľbu na hodváb. Na obidvoch bol motív Panny Márie s malým Ježiškom na rukách, v jednom prípade s nápisom, v druhom prípade boli pod nebesami vyobrazené ešte ľudské postavy v plameňoch. Škapuliare patria medzi sväteniny a popri ruženci sú jednou zo základných mariánskych pobožností (Zavada/Feduš 1993, 6). Škapuliar bol pôvodne súčasťou rehoľného odevu a okrem jeho posvätného pôvodu malo dôležitú úlohu aj vyobrazenie na textile (Fialová 1993, 11). Škapuliar sa odporúčalo nosiť na krku a podľa výsad karmelitánskeho škapuliara ten, kto umrie oblečený do sv. škapuliara, nebude zatratný a kto ho nosí si vyprosuje pomoc v hodine smrti a bude vyslobodený z očistca prvú sobotu po svojej smrti (Zavada/Feduš 1993, 7).

Ojedinelým nálezom v krypte bola Biblia alebo modlitebná knižka v hrobe 5, kde však boli zistení až 3 pochovaní jedinci (2 muži a 1 žena), takže nevieme, ktorému z nich patrila. Knižka bola obdĺžnikového tvaru v koženom obale s čiastočne zachovanými fragmentmi dvoch bronzových pántov.¹¹

⁸ Všetky zvyšky odevov boli hnedej farby, čo samozrejme nepredpokladáme, že bola pôvodná farba odevov. Odborné reštaurovanie niektorých fragmentov by mohlo priniesť informácie aj o farebnosti pohrebných odevov.

⁹ Našli sa na skládke 1 a 2, v hrobe 1, 2, 5 (2 ks) a 7.

¹⁰ Napr. Polla 1986, 196, Unger 2000, obr. 12 a pod.

¹¹ Bez odborného reštaurátorského zásahu nie je možné modlitebnú knižku otvoriť ani bližšie datovať a určiť, či sa jedná o Bibliu alebo modlitebnú knižku. Napríklad autori výskumu krypty farského kostola v Trstenej uvádzajú nález 11 kusov Biblií (!), hoci podľa ich vyjadrenia boli úplne zhnité (D. Pongrácz, www.slachta.com).

Rakvy a ich súčasti

Ako už bolo vyššie uvedené, zvyšky rakiev, ktoré boli zdobené alebo konštrukčne zaujímavé, boli uložené v južnej krypte kostola. Sedem fragmentov dosiek a 2 cibul'ové nožičky z rakvy boli uložené v Múzeu mesta Bratislavy. Ide výlučne o rakvové veká, z ktorých len jedno bolo zachované v celej svojej pôvodnej dĺžke a šírke. Jeho dĺžka bola 200 cm, šírka 30 cm a hrúbka 2 cm. Na vekách boli nápisy a maľby, ktoré boli zhotovené rozdielnou farbou. Fragmentárne zachované texty s menami zosnulých a dátumami úmrtia boli napísané bielou farbou.¹² Okrem toho boli niektoré nápisy vykladané bronzovými plechovými pukličkami s rozetovým alebo kvetinovým motívom. Po ich odpadnutí je text čitateľný iba z negatívu, ktorý zostal na dreve po korózii ozdobných kovaní. Maľby na vekách rakiev boli zhotovené vždy čiernou farbou. Nachádzali sa tu rastlinné motívy, motív kríža, plamenného kríža a lebky umrca s prekříženými hnatmi. Rakvy boli spájané železnými klincami, ktorých hlavičky boli v niektorých prípadoch prekryté tiež bronzovými pukličkami.

Záver

Celkovo sa v krypte pod presbytériom Kostola Sv. Kríža v Bratislave – Devíne našli pozostatky minimálne 19 osôb. Sedem z nich patrilo dospelým ženám, šesť dospelým mužom, štyri dospelým jedincom nezisteného pohlavia a boli tu uložené aj dvaja nedospelí jedinci (*Beňuš/Thurzó 2004*, 5). Najčastejší inventár pochovaných v krypte predstavovali súčasti odevu (kožená obuv, pokrývky hlavy, mašle, šatky, rukavice, závoj a i.) a predmety náboženského charakteru – ružence s drevenými a kovovými krížmi, korpusy Krista, medailóny, látkové škapuliare, ojedinelým nálezom bola Biblia/ modlitebná knižka.

V interiéri farských kostolov boli pochovávaní len významní jedinci buď duchovného alebo svetského stavu (*Unger 2000*, 338). Čím bližšie k presbytériu tým lepšie. Nakoľko skúmaní jedinci boli do krypty pod presbytériom prenesení, pravdepodobne z južnej (?) krypty, je miesto ich prvotného pochovania otáznе. Napriek tomu museli patriť k zámožným občanom, nakoľko boli pochovaní v interiéri farského kostola.¹³

Archeologický výskum nepreukázal staršie nálezy ako z 18. storočia. Bádanie v archívoch by mohol priniesť poznatky o identite jednotlivých osôb pochovaných vo farskom kostole a prispieť tak k osvetleniu sociálnych vzťahov v Devíne v 18. storočí.

LITERATÚRA

Beňuš/Thurzó 2004 – R. Beňuš/M. Thurzó: Analýza kostrových pozostatkov z krypty v sanktuárii Kostola sv. Kríža v Devíne. *Slovenská Antropológia* 7, Nitra 2004, 1-5.

Fialová 1993 – P. Fialová: Mariánské devocionálie. *Starožitnosti a užité umění*, č. 4, jún 1993, 10-11.

Hunka 2002 – J. Hunka: Nálezy cirkevných sviatostiek zo 17. až 19. storočia zo Slovenska. In: J. T. Štefan (ed.): *Peníze v proměnách času III*, Ostrava 2002, 235-242.

Johanidesová 1974 – M. Johanidesová: *Stavebný vývoj devínskeho kostola*. Bratislava 1974.

Keller 1981 – I. Keller: K stredovekému osídleniu Devína. *Arch. Hist.* 6, Brno 1981, 433-436.

Keller/Plachá/Divileková 2007 – I. Keller/V. Plachá/D. Divileková: Pochovávanie v mestečku Devín v 13. – 18. storočí. *Slov. Arch.* LV-1, Nitra 2007, 127-186.

Kybalová 1997 – L. Kybalová: *Dějiny odívání. Barok a rokoko*. Praha 1997.

Plachá/Hlavicová/Keller 1975 – V. Plachá/J. Hlavicová/I. Keller: Predbežné výsledky archeologického výskumu Devína v roku 1974. *AVANS 1974/1975*, Nitra 1975, 82-84.

Štýbrová 2009 – M. Štýbrová: *Dějiny odívání. Boty, botky, botičky*. Praha 2009.

Unger 2000 – J. Unger: Pohřební ritus městského obyvatelstva 13. až 18. století v archeologických pramenech Moravy a Slezska. *Arch. Hist.* 25, Brno 2000, 335-355.

Zawada/Feduš 1993 – M. Zawada/M. Feduš: *Svätý škapuliar Dar Matky Božej*. Bratislava 1993.

Záznam pre pamäť, 2000, (Archív Múzea mesta Bratislavy), 2 strany.

www.slachta.com

Mgr. Katarína Harmadyová, PhD.

Múzeum mesta Bratislavy

Radničná 1

815 18 Bratislava

devin@centrum.sk

¹² Veko s vročením „1786“ bolo v roku 2002 uložené pri vstupe do južnej krypty. O jeho dnešnom uložení nemáme vedomosť. Ostatné nápisy vzhľadom na fragmentárnosť zachovania nebolo zatiaľ možné zrekonštruovať.

¹³ V Kostole sv. Kríža sa okrem dvoch krypt našla v severozápadnej časti kostola aj murovaná hrobka s jedincom bez inventára. Autor výskumu I. Keller ju datoval do 18. storočia (*Plachá/Hlavicová/Keller 1975*, 83).

AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUTZES IN BRATISLAVA - DEVÍN

KATARÍNA HARMADYOVÁ

Die Erforschung der Krypta unter dem Presbyterium der Kirche des Hl. Kreuzes in Bratislava – Devín mit dem Ziel ihren angeblich zugemauerten Teil, bzw. die ältere Bauphase der Kirche festzustellen, regte Ing. František Sedlák, der für diese Tätigkeit auch die Bewilligung vom erzbischöflichen Amt erwarb, an.

Die Geschichte der Kirche des Hl. Kreuzes reicht bis in die romanische Zeit. Es ist ein dreischiffiger Bau mit Ost – West Orientierung. Ursprünglich war es ein einschiffiger Bau mit rechteckigem Presbyterium, im 15. Jahrhundert auf eine Dreischiffkirche umgebaut. Die Krypta befindet sich unter dem Presbyterium der Kirche und der Eingang in sie führt vom Hauptschiff unter dem Triumphbogen. Die Achse der Krypta ist in der Richtung Ost – West. Außer dieser Krypta befindet sich unter der Kirche des Hl. Kreuzes auch eine weitere unter dem Südschiff. Da sich in der Krypta unter dem Presbyterium auch sekundär niedergelegte Menschenüberreste befanden, hat man zu ihrer Untersuchung im Januar 2002 auch Mitarbeiter des Lehrstuhls für Anthropologie der Naturwissenschaftlichen Fakultät der Komenský-Universität in Bratislava und des Museums der Stadt Bratislava zugezogen. Die Skelette und die Truhen waren im desolaten Zustand und deshalb mussten sie direkt vor Ort untersucht werden. Die Truhen lagen aneinander, die Skelettreste waren gegenseitig vermischt, auch mit der Streu aus Sägemehl und Holzteilen der Särge.

Im Ganzen fand man in der Krypta unter dem Presbyterium der Kirche des Hl. Kreuzes in Bratislava – Devín Überreste von minimal 19 Personen. Sieben von ihnen gehörten erwachsenen Frauen, sechs erwachsenen Männern, vier erwachsenen Einzelwesen nicht festgestellten Geschlechtes und es waren hier auch zwei minderjährige Einzelwesen niedergelegt (Beňuš – Thurzo 2004, 5). Das häufigste Inventar der Bestatteten in der Krypta stellten Bestandteile der Bekleidung (Lederschuhe, Kopfbedeckungen, Schleifen, Tücher, Handschuhe, Schleier u. a.) und Gegenstände religiösen Charakters – Rosenkränze mit Holz- und Metallkreuzen, Christus-Korpuse, Medaillons, Stoffskapuliere, ein Einzelfund war die Bibel/Gebetbuch, dar.

Im Interieur der Pfarrkirchen waren nur bedeutende Einzelwesen entweder des geistlichen oder des weltlichen Standes beigelegt (Unger 2000, 338). Da die untersuchten Individuen in die Krypta unter dem Presbyterium übertragen wurden, wahrscheinlich von der südlichen (?) Krypta, ist die Stelle ihrer primären Beisetzung fraglich. Trotzdem mussten sie zu den wohlhabenden Bürgern gehören, da sie im Interieur der Pfarrkirche beigelegt wurden.

Die Ausgrabung erwies keine älteren Funde als aus dem 18. Jahrhundert und eine weitere Archivforschung könnte Kenntnisse über Identität der einzelnen Personen, die in der Pfarrkirche bestattet wurden, bringen und so zur Beleuchtung der sozialen Beziehungen in Devín im 18. Jahrhundert beitragen.

Übersetzt von Luboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

